

Sygn. akt I C 500/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 września 2021 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie – I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący sędzia SO Przemysław Jagosz

Protokolant sekr. Magdalena Sasin

po rozpoznaniu w dniu 6 września 2021 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa – Nadleśnictwa S.**

przeciwko **T.I.G. sp. z o.o. w O. i J. W. (1)**

o zapłatę

I. oddała powództwo;

II. zasądza od Skarbu Państwa – Nadleśnictwa S. zwrot kosztów procesu w kwocie po 10 817 zł na rzecz każdego pozwanych;

III. nakazuje ściągnąć od Skarbu Państwa – Nadleśnictwa S. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu (...)w Olsztynie nieuiszczone częściowo koszty sądowe w kwocie 9 210,68 zł.

Sygn. akt I C 500/19

UZASADNIENIE

Powodowy Skarb Państwa (po zmianach organizacyjnych reprezentowany ostatecznie przez Nadleśnictwo S.) zastępowany przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej żądał od pozwanych solidarnej zapłaty kwoty 384 961,69 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 4.01.2019 r. do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Prokuratorii.

W uzasadnieniu wskazano, że po przeprowadzeniu postępowania przetargowego z pozwaną spółką zawarto umowę o roboty budowlane. W postępowaniu przetargowym pozwaną spółkę reprezentował pozwany J. W. (1), który w celu uzyskania zamówienia posłużył się podrobionymi dokumentami, za co został skazany prawomocnym wyrokiem karnym. Pozwana spółka zaczęła wykonywać umowę, jednak po ujawnieniu przestępstwa, zdecydowano o wstrzymaniu robót, a powód zdecydował się wystąpić z powództwem o unieważnienie umowy zawartej z pozwaną spółką. Po prawomocnym uwzględnieniu tego powództwa ogłosił nowy przetarg. Wybranemu w jego wyniku nowemu wykonawcy robót należało jednak zapłacić wyższe wynagrodzenie, obejmujące m.in. konieczność robót dodatkowych mających usunąć wady w pracach wykonanych przez pozwaną.

W ocenie powoda pozwani solidarnie ponoszą odpowiedzialność za szkodę wynikłą z przestępstwa popełnionego przez pozwanego. Szkada ta natomiast obejmuje:

a) koszty wstrzymania robót wykonywanych przez pozwaną spółkę w kwocie łącznej 25 744,91 zł, które jednak zostały uregulowane w drodze potrącenia do kwoty 23 646,56 zł, oraz częściowo zapłacone z odszkodowania zapłaconego dobrowolnie przez pozwanego J. W.,

b) różnicę w cenie za wykonanie robót objętych zamówieniem między ceną, którą miała uzyskać pozwana spółka, a ceną, jaką za zakres niewykonany przez nią należało zapłacić wykonawcy wybranemu w drugim przetargu, w tym za roboty dodatkowe naprawiające wady w robotach pozwanej (4 208,68 zł brutto, 3896,93 zł netto), z uwzględnieniem, że pozwana otrzymała wynagrodzenie za roboty, które wykonała do daty ich wstrzymania, a częściowo różnica ta została pokryta z odszkodowania zapłaconego dobrowolnie przez pozwanego J. W. (1 097 557,34 zł minus 841 244,74 zł minus 4 301,65 zł),

tj. łącznie 384 961,69 zł.

Powództwo zostało uwzględnione nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, który utracił moc wskutek sprzeciwów obu pozwanych.

Pozwany J. W. wniósł o oddalenie powództwa w całości, podnosząc, że:

a) między szkodą, jaką przedstawia powód, a działaniem pozwanego nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy, gdyż nie było przeszkód, aby pozwana wykonywała dalsze roboty, niezależnie od postępowania o unieważnienie umowy, a decyzja o wstrzymaniu robót i wytoczeniu takiego powództwa była pozostawiona jego swobodnemu uznaniu,

b) w przypadku przyjęcia, że między szkodą a działaniem pozwanego zachodzi wystarczający związek przyczynowy, powód swoimi decyzjami przyczynił się do jej powstania,

c) kolejny przetarg miał charakter ograniczony, w przeciwieństwie do pierwszego, co zawężyło krąg startujących w nim podmiotów i mogło wpłynąć na cenę,

d) wyższa cena, którą powód musiał zapłacić po nowym przetargu nie wynikała ze wzrostu cen rynkowych, lecz z innego zakresu robót lub zawyżenia cen przez nowego wykonawcę.

(k. 1123 i nast.)

Pozwana spółka wniosła o oddalenie powództwa w całości i zwrot kosztów procesu, podnosząc ostatecznie analogiczne zarzuty i twierdzenia jak pozwany J. W., wskazując w szczególności, że powód mógł ograniczyć zakres szkody lub wyłączyć jej powstanie, gdyby podjął decyzję o odstąpieniu od unieważniania umowy, żądając np. nałożenia kary finansowej, i uznając, że utrzymanie umowy leży w ważnym interesie publicznym, a nadto stwierdziła, że nie ponosi odpowiedzialności za czyn pozwanego J. W..

(k. 1129-1133 i oświadczenie o cofnięciu zarzutu braku legitymacji czynnej k. 1387v)

Sąd ustalił, co następuje:

W świetle twierdzeń stron, niekwestionowanych co do treści lub pochodzenia dokumentów, jak również niepodważanych zeznań świadków, za bezspornie wykazane należało uznać, że:

1. W dniu 23.06.2015 r. po przeprowadzeniu przetargu nieograniczonego, w którym wybrano ofertę pozwanej spółki, powód zawarł z nią umowę o roboty budowlane, za wykonanie których miała zapłacić kwotę 985 273,34 zł brutto (841 244,74 zł netto).

2. Kolejna oferta uznana za najkorzystniejszą w tym postępowaniu przewidywała kwotę niższą, tj. 936 930,48 zł brutto (811 383,37 zł netto – por. pismo k. 1162).

3. W postępowaniu przetargowym pozwaną spółkę reprezentował pełnomocnik – pozwany J. W. (1) – na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez prezesa pozwanej (prywatnie żonę pozwanego). W tej dacie od blisko roku toczyło się już w stosunku do niego postępowanie upadłościowe z uwagi na upadłość ogłoszoną jeszcze w 2014 r. (por. postanowienie z dnia 9.07.2014 r. - k. 1658).
4. W postępowaniu przetargowym pozwany J. W. (1) nie działał na rzecz masy swojej upadłości.
5. W postępowaniu przetargowym pozwany ten, działając w imieniu i na rzecz pozwanej spółki, przedłożył natomiast podrobione dokumenty, za co ostatecznie został skazany prawomocnym wyrokiem karnym z dnia 1.03.2017 r. za czyn z art. 297 § 1 k.k. w związku z art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k., popełniony w celu uzyskania zamówienia publicznego (wyrok k. 408).
6. Po ujawnieniu fałszerstwa, w dniu 23.09.2015 r. powód wstrzymał roboty wykonywane już przez pozwaną, dokonał ich inwentaryzacji i zabezpieczenia oraz zapłacił wynagrodzenie za roboty już wykonane, zgodnie z wystawionymi fakturami i prośbami pozwanej (załączniki do pozwu nr 15-20).
7. W dniu 16.10.2015 r. powód wystąpił z powództwem o unieważnienie umowy z pozwaną na podstawie przepisów art. 70⁵ § 1 k.c. w związku z art. 146 ust. 1 Prawa zamówień publicznych (p.z.p.), które zostało uwzględnione w drugiej instancji prawomocnym wyrokiem z dnia **18.01.2017** r. (załącznik nr 25).
8. W dniu **10.04.2017** r. powód ogłosił przetarg ograniczony na roboty budowlane, których nie dokończyła pozwana, przedstawiając nową specyfikację i nową umowę, która odbiegała treścią od umowy zawartej uprzednio z pozwaną.
9. Zgłosiło się tylko dwóch wykonawców i obu zaproszono do udziału w dalszym postępowaniu, po czym z wybranym przedsiębiorcą, w dniu 4.07.2017 r. zawarto umowę, zgodnie z którą za zlecone roboty powód miał zapłacić 1 246 464,55 zł brutto (1 076 534,87 zł netto).
10. W dniu 20.10.2017 r. podpisano aneks, zgodnie z którym nowy wykonawca miał wykonać roboty dodatkowe, konieczne z uwagi na miejscowe zapadnięcia posadzki betonowej wykonanej przez pozwaną spółkę, za wynagrodzeniem w kwocie 4 208,68 zł brutto (3 896,93 zł netto – załączniki nr 52 i dalej).
11. Powyższe wynagrodzenia zostały zapłacone w całości, a ostatecznie umowa została rozliczona za fakturą z lipca 2018 r. (załącznik nr 61 i wcześniejsze).
12. Za prace związane z zabezpieczeniem terenu robót wykonywanych przez pozwaną oraz usunięciem zabezpieczenia po wyłonieniu nowego wykonawcy powód zapłacił 25 744,91 zł (załączniki nr 27-29).
13. W dniu 1.03.2017 r. pozwany J. W. zapłacił na rzecz powoda kwotę 6 400 zł tytułem częściowego naprawienia szkody (załącznik nr 23 - k. 407).
14. W dniu 13.02.2017 r. powód wezwał pozwaną do zwrotu kosztów zabezpieczenia w kwocie 25 744,91 zł w terminie do 24.02.2017 r., po czym w dniu 26.05.2017 r. złożył oświadczenie o potrąceniu tej należności z wierzytelnością pozwanej o zwrot kwoty 23 646,56 zł wpłaconej tytułem należytego zabezpieczenia umowy, przez co doszło do umorzenia obu wierzytelności do tej niższej kwoty. Na pozostałą część swojej wierzytelności z tytułu kosztów zabezpieczenia terenu robót, tj. 2 098,35 zł, powód zaliczył część kwoty 6 400 zł wpłaconej przez J. W. tytułem częściowego naprawienia szkody (załączniki nr 30-31, nr 23, z kwoty wpłaconej przez J. W. pozostało zatem 4 301,65 zł).
15. W dniu 22.12.2018 r. powód wysłał do pozwanych wezwanie do zapłaty kwoty objętej niniejszym pozwem w terminie do 3.01.2019 r. (załączniki nr 62-63 – tom VI akt sprawy).

Sąd zważył, co następuje:

1. Powyższe fakty pozostawały bezsporne między stronami i znajdowały potwierdzenie w licznie przedstawionych dokumentach.

2. Spór dotyczył zasady odpowiedzialności pozwanej spółki za działania pozwanego J. W., jak również związku przyczynowego między jego działaniem a szkodą w postaci dochodzonej przez powoda.

3. W tym stanie rzeczy należy wskazać, że:

a) ten, kto ze swej winy wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia (art. 415 k.c.),

b) ten, kto powierza wykonanie czynności innej osobie, jest odpowiedzialny za szkodę wyrządzoną przez tę inną osobę przy wykonywaniu powierzonych jej czynności (art. 429 k.c.),

c) dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (art. 471 k.c.),

d) podmiot zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła (art. 361 § 1 k.c.),

e) jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron (art. 362 k.c.),

f) ciężar dowodu faktów spoczywa na tym, kto wywodzi z nich skutki prawne (art. 6 k.c.).

4. W świetle przytoczonych wyżej faktów nie ulega wątpliwości, że pozwany J. W. dopuścił się przestępstwa, przedkładając w postępowaniu przetargowym podrobione dokumenty, bez których przedstawienia pozwana spółka zostałaby wykluczona z przetargu i nie zawarłaby umowy z powodem (art. 146 ust. 1 w związku z art. 125 p.z.p.) i za co został skazany (wyrok k. 408).

5. Przesądza to o zawinieniu J. W. i odpowiedzialności za szkodę, którą swoim działaniem wyrządził powodowi (art. 415 k.c. w związku z art. 11 k.p.c.).

6. J. W. działał jako pełnomocnik pozwanej spółki i na jej rzecz, wobec czego ona również odpowiada za szkodę, jaką powodowi wyrządził J. W. przy wykonywaniu czynności powierzonych przez pozwaną (art. 429 k.c.).

7. Odpowiedzialność obu pozwanych – wynikająca z czynu niedozwolonego – ma charakter solidarny (art. 441 § 1 k.c.).

8. W konsekwencji do rozważenia pozostawało, czy działanie J. W. wyrządziło szkodę ujętą w pozwie i w jakim rozmiarze, a w dalszym toku, czy do powstania takiej szkody przyczyniło się zawinione zachowanie powoda w stopniu uzasadniającym zmniejszenie odpowiedzialności pozwanych.

16. Określając szkodę powód wskazał, że składają się na nią:

a) koszty wstrzymania i zabezpieczenia robót wykonywanych przez pozwaną spółkę, przy czym szkoda w tym zakresie została naprawiona (przez potrącenie i część dobrowolnej kwoty odszkodowania wpłaconej przez J. W. – por. pkt. 14 ustaleń i wyliczenie na str. 16 pozwu - k. 19 akt sprawy),

b) koszty robót dodatkowych naprawiające wady w robotach pozwanej, przy czym szkodę w tym zakresie powód uznał za naprawioną (przez pokrycie jej z dobrowolnej kwoty odszkodowania wpłaconej przez J. W. – por. rozliczenie szkody na str. 16 pozwu – k. 19 akt sprawy),

c) różnica w cenie za wykonanie robót objętych umową z pozwaną spółką, a ceną, jaką za zakres niewykonanych przez nią robót należało zapłacić wykonawcy wybranemu w drugim przetargu, po tym jak doszło do unieważnienia umowy z pozwaną.

17. Ponieważ szkody ujęte w pkt. a) i b) powyżej powód uznał za zrekompensowane, można pozostawić je poza zakresem dalszych rozważań.

18. Odnośnie do szkody ujętej w pkt. c) powyżej należy zauważyć, że ogłoszenie drugiego przetargu i wyłonienie drugiego wykonawcy było skutkiem działań powoda, który zdecydował się skorzystać z przysługujących mu uprawnień, przewidzianych w art. 70⁵ § 1 k.c. w związku z art. 146 ust. 1 p.z.p., i zażądał unieważnienia umowy.

19. Jego żądanie zostało uwzględnione prawomocnym wyrokiem sądowym, co jednocześnie oznacza, że powodowi nie można przypisać bezprawnego i zawinionego działania, które mogłoby czynić go odpowiedzialnym za normalne skutki wynikające z konieczności wyłonienia nowego wykonawcy robót. Przesłanką do unieważnienia umowy, czego skutkiem była konieczność ogłoszenia nowego przetargu, było natomiast przestępstwo, jakiego dopuścił się pozwany działający na rzecz pozwanej spółki. Koszty z tym związane, w tym ewentualną niekorzystną dla powoda różnicę w cenie uzyskanej w drugim przetargu, można zatem uznać za normalne następstwa działania pozwanego J. W., pod warunkiem jednak, że byłyby one przewidywalnym w normalnym biegu zdarzeń wynikiem zmian cen, kosztów robocizny, wartości materiałów, a nie wynikały np. z nieznajdującego racjonalnego uzasadnienia zawyżenia tych kosztów, zmiany zakresu powierzonych prac lub innych czynników zwykle niewystępujących.

20. Nie było przy tym żadnych przesłanek do przyjęcia, że zmiana formy przetargu z nieograniczonego na ograniczony miała wpływ na cenę, skoro na zaproszenie zgłosiły się tylko dwa podmioty i oba zostały dopuszczone do udziału w dalszym postępowaniu.

21. W celu zbadania, czy rzeczywiście wzrost wynagrodzenia wykonawcy wyłonionego w drugim przetargu był normalnym i przewidywalnym w toku zdarzeń, dopuszczono dowód z opinii biegłego z zakresu budownictwa, który miał się wypowiedzieć:

a) czy przy uwzględnieniu specyfikacji istotnych warunków zamówienia oraz innych dokumentów przetargowych i dokumentacji budowlanej zakres robót powierzony drugiemu wykonawcy na podstawie umowy z dnia 4.07.2017 r. pokrywał się z zakresem robót powierzonych pozwanej spółce na podstawie umowy z dnia 23.06.2015 r., a niewykonanych przez tę spółkę do daty unieważnienia tej umowy,

b) czy wynagrodzenie ustalone na rzecz drugiego wykonawcy mieściło się w stawkach rynkowych notowanych w czasie składania przez niego oferty, czy też rażąco odbiegało od tych stawek na jego korzyść lub niekorzyść;

c) czy w robotach wykonanych przez pozwaną spółkę doszło do wystąpienia wad, wymagających robót naprawczych w zakresie objętym protokołem konieczności wykonania robót dodatkowych z dnia 4.10.2017 r. (k. 1058) i czy uzgodnione w tym protokole wynagrodzenie mieściło się w stawkach rynkowych stosowanych w tym czasie,

zaś w przypadku stwierdzenia, że zakres robót powierzony na podstawie umowy z dnia 4.07.2017 r. przewyższał zakres powierzony na podstawie umowy z dnia 23.06.2015 r. biegły miał dodatkowo wskazać, o ile niższe byłoby wynagrodzenie drugiego wykonawcy, gdyby nie ten powiększony zakres robót.

22. W świetle wniosków opinii oraz uzupełniających ją pisemnych wyjaśnień doświadczonego biegłego nie ulega wątpliwości, że:

a) zakres robót powierzony drugiemu wykonawcy znacząco przewyższał zakres robót, który był przedmiotem unieważnionej umowy z pozwaną spółką, przy czym w zależności od sposobu obliczenia (nie ujmującego bądź ujmującego prace nieobjęte specyfikacją zamówienia, ale znajdujące się w ofercie pozwanej), gdyby nie powiększony zakres robót, jego wynagrodzenie byłoby niższe w granicach od 38 061,15 zł do 58 020,29 zł brutto (por. k. 1945),

b) wynagrodzenie drugiego wykonawcy było wyższe niż przeciętne dla tego rodzaju robót, gdyż daleko idącej zmianie uległa treść umowy, jaka miała zostać zawarta w drugim przetargu, przede wszystkim w zakresie rozszerzenia katalogu

kar umownych i ich wysokości, zaś spowodowało to podwyższenie wynagrodzenia oferowanego przez drugiego wykonawcę o kwotę 373 615,05 zł (por. k. 1941 i opinia uzupełniająca k. 2906 i nast., k. 2124 -2131),

c) w robotach wykonanych przez pozwaną wystąpiły wady, a koszt ich naprawy mieścił się w granicach stawek rynkowych (k. 1943-1944, 1946),

d) koszty robót zamiennych nie zwiększyły wynagrodzenia drugiego wykonawcy (k. 1946),

(por. k. 1919 i nast., opinie uzupełniające k. 2094-2010 i k. 2124-2131)

23. Mimo licznych zastrzeżeń formułowanych przez powoda, Sąd podzielił opinię biegłego w całości. W odniesieniu do uwag powoda biegły wypowiadał się kilkakrotnie, szczegółowo wyjaśniając podstawy faktyczne opiniowania i wnioski, do jakich doprowadziła drobiazgowo analiza dokumentacji przetargowej, zawartych umów i ich rozliczeń. Argumentacja biegłego i wyciągnięte na jej podstawie wnioski są spójne i logicznie wypływają z przytoczonych faktów, które wynikają z dokumentacji przedstawionej wszakże przez powoda. Wniosków tych powodowi nie udało się zakwestionować, zwłaszcza, że uwagi podniesione w jego kolejnych pismach w istocie stanowią jedynie polemikę co do oceny pewnych zdarzeń przedstawioną przez biegłego. Ponieważ jednak biegły ocenę tę logicznie i szczegółowo uzasadnił i wyjaśnił, Sąd nie znalazł żadnych uzasadnionych podstaw do jej kwestionowania i podważania wniosków opinii. Z tych przyczyn zbędne było żądanie od biegłego kolejnych, tym razem ustnych wyjaśnień, jak również sięganie po dowód z opinii innego biegłego, wobec czego wnioski powoda w tej mierze zostały pominięte.

24. Wynikająca z omówionej wyżej opinii suma, o którą wynagrodzenie drugiego wykonawcy – z przyczyn zależnych wyłącznie od powoda, tj. wynikających ze zmiany zakresu robót i treści umowy - przewyższało wynagrodzenie, jakie powód miał zapłacić na podstawie umowy z pozwaną, stanowiła kwotę 411 676,20 zł (przy przyjęciu wariantu najkorzystniejszego dla powoda), a zatem kwotę mniejszą niż żądane odszkodowanie.

25. Reasumując, wzrost wynagrodzenia, które powód musiał zapłacić w wyniku drugiego przetargu za roboty niewykonane przez pozwaną nie wynikał z działań któregośkolwiek z pozwanych.

26. Mając na uwadze powyższe, nie sposób uznać, aby powód wykazał, że za szkodę, której naprawienia się domaga w pozwie, odpowiada którykolwiek z pozwanych, co przesądzało o oddaleniu powództwa (pkt I sentencji wyroku).

27. Zgodnie z art. 98 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) strona przegrywająca proces jest zobowiązana do zwrotu jego kosztów na rzecz strony wygrywającej, co oznacza, że w niniejszej sprawie zwrot tych kosztów należał się pozwanym od powoda.

28. Koszty po stronie pozwanych w obu przypadkach obejmowały wynagrodzenie ich pełnomocników (radców prawnych) w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (10 800 zł) oraz opłaty za pełnomocnictwo (17 zł).

29. Z tego względu i na podstawie powołanych przepisów na rzecz każdego z pozwanych zasądzono od powoda zwrot kosztów w kwocie po 10 817 zł (pkt II sentencji wyroku).

30. Przez omyłkę w pkt. III sentencji wyroku nakazano ściąganie od powoda nieuiszczonych kosztów sądowych, obejmujących część wydatków na wynagrodzenie biegłego niepokrytych z zaliczki powoda (9 210,68 zł - k. 2006, 2104 i 2136). W rzeczywistości nie zaistniały do tego podstawy z art. 113 ust. 2 pkt 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, gdyż na rzecz powoda nie zasądzono roszczenia, z którego można byłoby te wydatki ściągnąć.